

Més enllà de la gramàtica

Pere Grau

LLENGUA NACIONAL ha fet —molt meritòriament— un extens inventari de l'ensenyament més o menys clandestí de la nostra llengua en els anys difícils del «Imperi hacia Dios» governat absolutistament pel «centinela de Occidente». Si allò no hagués estat tan dur, faria riure que no perdessin oportunitat de fer el ridícul amb pomposes frases de fatxenda, que a Catalunya servien més que res per a fer acudits contra el règim. A tots els qui avui tenen menys de cinquanta anys, a tots els qui han tingut l'oportunitat d'aprendre català normalment a l'escola, se'ls pot explicar —i segurament interessa a la majoria— saber que diferents que eren aquells temps dels que avui vivim, encara que els d'avui també tinguin greus mancances que ens estan portant a gran velocitat cap al referèndum que Madrid vol evitar com sigui. Però això és una altra història; no la d'aquestes pàgines. Allò que potser no és tan senzill que els més joves se'n facin cabal, potser és la motivació, l'estat d'ànim dels qui anaven a aprendre, a retrobar-se amb la seva llengua.

LLENGUA NACIONAL ha rendit un merescut record d'homenatge a tots els patriotes que van fer possibles aquelles classes de català que van facilitar més tard l'existència d'un planter de gent formada, en el moment que la nostra llengua va poder tornar a entrar a l'escola per la porta gran. Sense mestres, uns de més ben preparats, altres amb més entusiasme que preparació, la nostra llengua hauria corregut el risc de perdre la batalla de la supervivència. Però —i aquest és el meu tema d'avui, com abans apuntava—, què passava amb els alumnes? Què representava, què demostrava l'existència de gent —de totes les edats— que esmercessin temps (i de vegades fins i tot un cert risc) a podar el seu llenguatge de totes les males herbes que el castellà hi havia anat sembrant? No és que pretengui tornar a descobrir la sopa d'all. Només vull fer un breu i modest esbós d'un estat anímic d'emergència que era (com es diu avui) «polièdric». Tenia molts vessants, tant de conscients com de subconscients, i solament és ara des de la distància temporal que hom en pot parlar així. En aquells anys, els qui anàvem a aprendre català —de vegades robant temps d'on no en teníem— només hauríem pogut dir a qui ens ho hagués preguntat que era quelcom que «calia fer», que no admetia ni dubtes ni lleugereses, que era una ocasió llargament i calladament esperada que calia aprofitar sense el més mínim dubte.

En una mena de memòries meves que tinc escrites i que mai no em publicaran hi ha un fil roig que jo anomeno el «baix continu» del nostre poble: la insubornable catalanitat de gran part de la nostra burgesia i dels nostres treballadors, una distinció sovint tàcita, fins i tot inconscient entre «nosaltres» i «ells», un estat anímic que molt sovint no s'exterioritzava si no era en un cercle molt íntim i de confiança. Josep Espar, en el seu llibre *Amb C de Catalunya* i parlant de la Barcelona dels primers anys de postguerra, diu: «Barcelona era una ciutat feta de silencis.» La frase es pot estendre perfectament a tot Catalunya. Fora de la família i de ben comptats amics, hom es guardava prou bé de dir francament allò que pensava del règim franquista. Aquest silenci que convertia el «baix continu» en una mena de Guadiana de curs soterrat, va anar trobant mica en mica vàlvules on esbravar-se. No cal dir que per a tots els qui vam assistir a una de les classes de català de les quals ha parlat ara LLENGUA NACIONAL, aquestes eren com un raig de llum després de tota la fosca que gairebé tothom havia hagut de travessar. Eren un lloc on hom podia «abaixar la guàrdia» i no havia de sospesar cada minut allò que digués.

I, sobretot, era un retrobament amb una identitat de vegades conscient, de vegades només pressentida; era el sentiment d'estar obrint altra vegada (en una mesura tan modesta com fos) un camí que un dia faria possible (en paraules de Václav Havel) «viure en la veritat». Aquells temps, per sort, ja es van superar. I els qui els vam viure desitgem i esperem que els qui ja des de petits han pogut aprendre bé la nostra llengua la mantinguin ben alta, que no la deixin decaure per una deixadesa o una indiferència motivades per la manca de consciència de com és de gran el privilegi que han tingut i que hem de fer que continuïn tenint les generacions vinents.

Entre els meus versots hi ha la «caricatura» de Joan Triadú (que a ell li va agradar molt), que acaba dient: «Els qui ens volien deixar muts / no van comptar amb tants testarruts, / tants patriotes de cap dur, / com el tossut d'en Triadú.»

Aquesta tossudesca que teníem tots llavors és la que ara hem de tenir per a les proves que ens vénen al damunt. Que mai més no hàgim d'aprendre català a les catacumbes. |